

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 96/2015 vp eduskunnalle laiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta, sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausuntopyyntö 17.3.2016

Asian tausta

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausuntopyynnössä on kysymys ensisijaisesti siitä, täyttääkö mietintövaliokunnan mietintöluonnos ne valtiosääntöoikeudelliset vaatimukset, joita perustuslakivaliokunnan lausunnossa 15/2015 asetettiin lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyksikössä.

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon 15/2015 sisältynyt ponsilausuma kuului seuraavasti:

Perustuslakivaliokunta esittää,
että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksikössä, jos valiokunnan sen 33 §:stä ja 38 §:stä sekä rajoitustoimenpiteistä säätämisestä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Nyt käsillä olevan asian valtiosääntöoikeudellista merkitystä alleviivaa, että valiokunta piti hallituksen esitykseen liittyviä puutteita yleisestikin ottaen merkittävinä. Kysymys ei ollut tarpeesta tehdä teknistä hienosäätöä vaan selvästi vakavammista periaattellisista ongelmista. Erityisesti ponnassa viimeksi mainitun rajoitustoimenpiteistä säätämiseen liittyen perustuslakivaliokunta nimenomaisesti edellyttikin, että mietintövaliokunta saattaa mahdolliset lisäykset hallituksen esitykseen perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Keskityn lausunnossani tarkastelemaan ponnassa mainittua kolmea säätämisyksiköykysymystä. Pyrin samalla ottamaan huomioon myös muut perustuslakivaliokunnan tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset.

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 33 §

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 33 §:ssä säädetään menettelystä, jota noudatetaan päätettäessä henkilön määräämisestä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta. Tällaiseen tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määrääminen merkitsee perustuslakivaliokunnan aiemmassa lausunnossa esitetyn perusteella asteeltaan

voimakasta puuttumista huoltoon määrättävän henkilön perustuslain 7 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuun vapauteen.

Tältä osin perustuslakivaliokunta kiinnitti aiemmassa lausunnossaan huomiota siihen, että alkuperäinen hallituksen esitys ja voimassa olevassa laissa jo olevat säännökset huomioiden olisi syntynyt sääntelykokonaisuus, jossa laissa säädettäisiin erityishuollon johtoryhmän toimivallasta määrätä henkilö tutkimuksiin ja tällaisen tutkimuksen suorittamisajasta, mutta ei lainkaan tutkimuksen suorittamisesta ja sen sisällöstä. Säänneltävä tutkimus voitiin kuitenkin määrätä toimitettavaksi vastoin henkilön tahtoa. Valiokunta katsoikin, että kun otettiin huomioon sekä tutkimukseen määräämispäätöksen että tutkimuksen perusteella tehtävän päätöksen luonne perusoikeuksiin voimakkaasti puuttuvina toimenpiteinä, oli lakiehdotuksen 33 §:ää ”välttämätöntä täydentää ainakin säännöksillä tutkimuksen suorittajasta, sisällöstä ja menettelytavoista (vrt. esim. mielenterveyslain 9—11 §), jotta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.” Samalla valiokunta kuitenkin huomautti – varmastikin mielenterveyslakia koskevaan viittaukseensa liittyen – että kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevassa sääntelyssä voi olla tarpeen ottaa huomioon asiaan liittyvät erityispiirteet, jotta menettelyt eivät toisaalta muodostu tarpeettoman raskaiksi. Sitä mitä menettelyjen tarpeettomalla raskaudella, tai kehitysvammaisten erityishuoltoon liittyvillä erityispiirteillä tarkoitettiin, ja mikä niiden oikeudellinen merkitys tarkemmin ottaen on, ei kuitenkaan täsmennetty.

Mietintöluonnokseen sisältyy täydennetty ehdotus uudeksi 33 §:ksi. Ehdotettu kokonaisuus ei vastaa täysin täsmällisyydeltään ja sisällöltään mielenterveyslain 9—11 §:n muodostamaa kokonaisuutta, mutta toisaalta perustuslakivaliokunnankaan ei voida katsoa lausunnossaan edellyttäneen täyttä vastaavuutta. Jonkinasteinen vähimmäisvaatimustaso täyttyy sillä, että 33 §:n 1 momentin eräiden täsmennysten ohella 33 §:n 2 momenttiin ehdotetaan sisällytettäväksi varsin yksityiskohtaiset säännökset tutkimuksen suorittajasta, sisällöstä ja menettelytavoista.

Pidän kuitenkin **menettelytapasääntelyn osalta merkittävänä puutteena sitä, että ehdotukseen ei sisälly lainkaan mielenterveyslain 11 §:ää vastaavia määräyksiä tutkimuksen kohteen ja tämän laillisen edustajan kuulemisesta.** Tällaiset säännökset olisivat tärkeitä henkilön itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen kannalta eikä tähän nähden riittävänä voida nähdäkseni pitää itsemääräämisoikeuden vahvistamista koskevan 42 §:n yleisluontoista määräystä siitä, että ”erityishuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon erityishuollossa olevan henkilön toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet”.

Oikeus tulla kuulluksi sisältyy perustuslain 21 §:n 2 momentissa nimenomaisesti mainittuihin, momentin mukaan lailla turvattaviin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeisiin ja sille on syytä antaa erityistä merkitystä varsinkin haavoittuvassa asemassa olevia koskevassa päätöksenteossa (ks. saman suuntaisesti myös PeVL 58/2006

vp). Tällä oikeudella on niin ikään erityistä merkitystä vapaudenmenetystä tai muuta perusoikeuksiin syvälle käyvää puuttumista koskevassa päätöksenteossa. Ainakaan tällöin ei nimittäin ole kysymys sellaisesta merkitykseltään vähäisestä poikkeuksesta hyvän hallinnon periaatteisiin, että siitä voitaisiin tämän vuoksi säätää tavallisella lailla (ks. PeVL 12/2002 vp, s. 6, PeVL 23/2007, s. 2-3).

Pelkästään mietintövaliokunnan luonnoksen perusteluiden perusteella minulla ei ole edellytyksiä arvioida, liittyykö kehitysvammaisten erityishuoltoon sellaisia erityispiirteitä, ettei tahdonvastaiseen hoitoon määräämisen edellytyksiä tutkittaessa ole aiheellista varata tutkittavalle ja/tai hänen lailliselle edustajalleen samanlaista oikeutta lausua mielipiteensä, mikä mielenterveyslaissa taataan tarkkailulähetteen perusteella tarkkailuun otetulle. Kun vastasyitä ei kuitenkaan ole esitetty, katsonkin, että **perustuslain 21 §:n 2 momentista johtuvista syistä ehdotettuun 33 §:ään tai sen yhteyteen tulee lisätä mielenterveyslain 11 §:ää vastaavat säännökset tutkittavan kuulemisesta.**

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 38 §

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 38 §:ssä säädetään tahdosta riippumattoman hoidon jatkamisesta ja siihen liittyvästä menettelystä. Tältä osin perustuslakivaliokunta kiinnitti edellisessä lausunnossaan huomiota siihen, että hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely johti sanamuodoltaan ja varsinkin perusteluidensa valossa luettuna tahdosta riippumattoman ja vapaaehtoisen erityishuollon rajan hämärtymiseen. Ongelmana oli erityisesti, että lain 38 §:stä ilmenevän ajatuksen mukaan myös tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määrätty henkilö on erityishuollon piirissä ensisijaisesti omasta tahdostaan.¹

Perustuslakivaliokunta piti ensinnäkin perustuslain 7 §:n 3 momentista johtuvista syistä välttämättömänä, että henkilön määrääminen tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon perustuu aina laissa säädettyyn nimenomaiseen päätökseen. Tämä merkitsee ensinnäkin sitä, että jos erityishuoltoon vapaaehtoisesti saapuneen henkilön asema muuttuu niin, että hänen on katsottava olevan tahdosta riippumattoman erityishuollon piirissä, on tästä tehtävä nimenomainen päätös. Tältä osin valiokunta viittaa mielenterveyslain 13 §:ään, joka sisältää nimenomaisen säännöksen omasta tahdostaan hoitoon otetun määräämisestä hoitoon hänen tahdostaan riippumatta. Erityisen ongelmallisena perustuslakivaliokunta piti kuitenkin 38 §:n toisen virkkeen suostumuskonstruktiota, jonka perusteella vain henkilön oma nimenomainen kieltäytyminen erityishuollosta puolivuotisjakson jälkeen voisi johtaa

¹ Hallituksen esitykseen sisältynyt ehdotus 38 §:ksi kuului seuraavasti: Henkilöä voidaan pitää erityishuollon toimintayksikössä tahdostaan riippumatta saman tutkimuksen perusteella enintään puolen vuoden ajan. Jos hän ei sen jälkeen suostu jäämään erityishuollon toimintayksikköön eikä erityishuoltoa ole 37 §:n säännösten perusteella lopetettava, on vähintään puolivuositain uudelleen selvitettävä, ovatko edellytykset määrätä henkilö erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta edelleen olemassa. Tällöin on noudatettava, mitä 33 §:n 3 momentissa on säädetty.

sen selvittämiseen, ovatko erityishuollon edellytykset edelleen olemassa. Muussa tapauksessa henkilön olisi ilmeisesti katsottu olevan ikään kuin suostumuksensa varaisesti tahdosta riippumattomassa erityishuollossa. Perustuslakivaliokunta edellytti perustuslain 7§:ään viitaten henkilön suostumukseen viittavan maininnan poistamista lakiehdotuksen 38 §:n toisesta virkkeestä. Tämä poistaminen oli myös edellytys sille, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Mietintövaliokunnan luonnoksessa ehdotettu 38 § vastaa nähdäkseni perustuslakivaliokunnan asettamia vaatimuksia. 38 §:n 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että henkilöä voidaan pitää tahdosta riippumattomassa erityishuollossa vain erityishuoltoon määrittämistä koskevan päätöksen nojalla ja enintään puolen vuoden ajan. Tämän puoli-vuotiskauden jälkeen henkilölle on tehtävä ilman erillistä tutkimuksen määrittämispäätöstä 33 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla uusi tutkimus a hänestä on annettava uusi tutkimuslausuntoa, jos on ilmeistä, että tahdosta riippumattoman erityishuollon edellytykset jatkuvat kuuden kuukauden määräajan jälkeen. Tämän jälkeen tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisen edellytykset on selvitettävä vastaavalla tavalla vähintään puolen vuoden jälkeen. Sääntelyyn ei sisälly suostumuskonstruktiota. Päätökset on alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi. Lisäksi 38.2 §:ään nyt ehdotettavan säännöksen perusteella tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määrättyllä henkilöllä ja hänen laillisella edustajallaan on oikeus saada erityishuollon jatkamisen edellytykset erityishuollon johtoryhmän arvioitavaksi erityishuollon kestäessä myös ennen puolen vuoden enimmäisajan täyttymistä.

Käsitykseni mukaan ehdotus 38 §:ksi vastaa hyvin perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmeneviä vaatimuksia. **Lakiehdotuksen 38 § ei nyt esitetyssä muodossa vaikuta lain säätämisjärjestykseen**

Rajoitustoimenpiteistä säätäminen

Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöoikeudelliset huomautukset hallituksen esityksessä tarkoitetuista rajoitustoimenpiteistä eivät varsinaisesti koskeneet lakiehdotuksessa nimenomaisesti rajoitustoimenpiteiksi määriteltäviä toimenpiteitä. Näiltä osin hallituksen esitystä pidettiin päinvastoin valtiosääntöoikeudellisesti asianmukaisena. Sen sijaan ongelmaksi muodostui, että esityksen perustelut rakentuivat oletukselle, että erityishuollon toimintayksiköissä voitaisiin ilman laissa säädettyä perustetta turvautua melko laajaan joukkoon sellaisia toimenpiteitä, jotka objektiivisesti ottaen merkitsevät perusoikeuksien rajoituksia, mutta joita ei kuitenkaan esityksessä tällaisina pidetty. Näistä toimenpiteistä ja niiden käyttämisestä ei kuitenkaan ehdotettu säädettäväksi laissa joko siksi, että niiden katsottiin esityksessä olevan luonteeltaan ennemminkin hoitotoimenpiteitä, tai sen vuoksi, että niillä ei esityksen perusteluiden mukaan rajoitettu perusoikeuksia, vaan säädeltiin niiden käyttämi-

sestä. Lopputuloksena oli tilanne, jossa merkittävä osa erityishuollossa oleviin kehitysvammaisiin kohdistuvista perusoikeuksien rajoituksista olisi toteutettu laissa säätelämättöminä hoitotoimenpiteinä. Näihin toimenpiteisiin ei olisi sovellettu myöskään rajoitustoimenpiteiden käytön yleisiä edellytyksiä koskevia periaatteita (lakiehdotuksen 42 d §), koska niitä sovellettaisiin lain nojalla vain niitä toimenpiteitä, jotka katsotaan laissa rajoitustoimenpiteiksi. Perustuslakivaliokunta katsoikin, että perusteluissa esitetyt näkemykset näyttivät ainakin osin merkitsevän paluuta kohti perusoikeusrajoitusten oikeuttamista laitostavallan perusteella. Tästä laitostavaltakonstruktioista on meillä kuitenkin luovuttu viimeistään perusoikeusuudistuksen yhteydessä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnosta voidaan päätellä, että jos perusteluissa hoitotoimenpiteiksi tai perusoikeuksien käyttämiseksi määritellyistä toimenpiteistä halutaan säätää, perustuslaki asettaa tällaiselle sääntelylle varsin tiukat vaatimukset. Valiokunta kiinnitti lausunnossaan tältä osin erityistä huomiota kolmeen sääntelykohteeseen.

- Perusoikeuksia rajoittavien välineiden ja asusteiden käytöstä on sen mukaan säädettävä riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti laissa, jos niiden käyttöä pidetään välttämättömänä. Valiokunta edellytti, että välineiden ja asusteiden käyttöala määritellään mahdollisimman suppeaksi, ja että säännösten perustelut laaditaan huolellisesti siten, että ne toimivat jatkossa käytännön toiminnan tukena erityishuollon toimintayksiköissä.
- Sellaiset lääketieteellisistä toimenpiteistä, joita erityishuollossa oleva henkilö vastustaa on säädettävä erikseen perusoikeuksien rajoitusedellytykset ja Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvat vaatimukset täyttävällä tavalla etenkin, jos muualla lainsäädännössä ei ole näihin tilanteisiin soveltuvia säännöksiä.
- Poistumisen estämisestä tai rajoittamisesta on säädettävä ottaen huomioon, että kysymys on tällöin liikkumisvapauden rajoittamisesta. Myös tällaisen sääntelyn on valiokunnan mukaan täytettävä perusoikeuksien rajoituksille asetetut edellytykset, jos erityishuollossa olevien henkilöiden liikkumisvapauden rajoittamista pidetään välttämättömänä. Sääntelyn on tältä osin täytettävä myös Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvat vaatimukset.

Perustuslakivaliokunta myös korosti, että lakiin ei tule sisällyttää rajoitustoimenpiteitä ikään kuin varmuuden vuoksi, vaan on tarkoin harkittava, voivatko ne jossain tapauksissa olla välttämättömiä. Säädettäväksi ehdotettaviin rajoitustoimenpiteisiin on sisällytettävä täsmälliset ja rajoitustoimenpiteiden käyttöä voimakkaasti rajaavat erityiset edellytykset. Säännösperusteisesti olisi myös varmistuttava siitä, ettei rajoitustoimenpiteitä saa käyttää henkilökunnan vähäisyyden tai muiden vastaavien taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten puuttumisen vuoksi.

Ehdotusten arviointi

Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella mietintöluonnokseen on sisällytetty uudet säännökset välttämättömän terveydenhuollon antamisesta vastustuksesta riippumatta (42 j §), rajoittavien välineiden tai asusteiden käytöstä päivittäisissä toiminnoissa (42 k §) ja vakavissa vaaratilanteissa (42 l §), valvotusta liikkumisesta (42 m §), sekä poistumisen estämisestä (42 n §). Sääntely kattaa ne toimenpiteet, joista valiokunnan mukaan tuli säätää täsmällisemmin lailla, jos mainittujen toimenpiteiden käyttöä ylipäätään pidetään välttämättömänä.

Minulla ei ole edellytyksiä esittää varmoja kannanottoja siitä, missä määrin toimenpiteiden käyttöä voidaan pitää välttämättömänä. Mietintöluonnoksen perusteluissa esitetään tämän tueksi erilaisia näkökohtia, mutta oletan, että asiasta varmistutaan vielä substanssiasiantuntijoita kuulemalla. Siltä osin kuin välttämättömyydestä voidaan jokaisen toimenpiteen osalta erikseen vakuuttua, ehdotetut säännökset niihin liittyvine perusteluineen ovat nähdäkseni täsmällisiä, minkä lisäksi on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellistä, että säännösten tulkinnassa ja toimenpiteiden käytössä on noudatettavan 42 d §:ssä täsmennettyjä rajoitustoimenpiteiden käytön yleisiä edellytyksiä, joihin sisältyy mm. vaatimukset toimenpiteen välttämättömyydestä, oikeasuhtaisuudesta ja erilaisten toimenpiteiden yhteisvaikutuksen huomioimisesta. Yleisesti ottaen ja erityisesti ottaen huomioon, että uusissa säännösehdoituksissa säänneltyjen toimenpiteen alaa on rajoitettu paitsi hyvinkin täsmällisellä sääntelyllä, myös 42 d §:ssä säädetyillä edellytyksillä, minulla ei ole luonnosesitykseen valtiosääntöoikeudellisesti juurikaan huomautettavaa. Tämä tulkinta perustuu myös sille, että perustuslakivaliokunta piti aiemmassa tätä asiaa koskevassa lausunnossaan hallituksen esityksen rajoitustoimenpiteiden sääntelyä valtiosääntöoikeudellisesti asianmukaisena. Nyt esillä olevat ehdotukset eivät merkittävästi poikkea näistä aiemmin jo esillä olleista rajoitustoimenpiteitä koskevista säännöksistä.

Jonkinasteiseksi ongelmaksi kuitenkin muodostuu, että perustuslakivaliokunnan edellyttämä säännösperusteinen tae siitä, ettei rajoitustoimenpiteitä saa käyttää henkilökunnan vähäisyyden tai muiden vastaavien taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten puuttumisen vuoksi, on ratkaistu oikeastaan varsin yleisluonteisella vaatimuksella sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutuksesta ja riittävydestä (42 a § 4 mom ja 42 b § 3 mom) ja 42 a § 4 momentissa tarkoitettua ammattihenkilöiden riittävyttä koskevalla 46 q §:n asetuksenantovaltuudella.

Tältä osin huomiota voidaan kiinnittää perustuslakivaliokunnan melko tuoreeseen kantaan hallituksen esityksestä laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemista sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (ks. PeVL 36/2012 vp, HE 160/2012 vp). Arvioidessaan henkilökunnan mitoitusta ja sille asetettavia koulutusvaatimuksia koskevaa sääntelyä valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että tarkasteltavana olleeseen lakiehdotukseen sisältyi ainoastaan verraten yleisluontoinen vaatimus siitä, että toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävarakenne vastaavat toimintayksikön palveluja saavien

iäkkäiden henkilöiden määrää ja heidän toimintakykynsä edellyttämää palvelun tarvetta ja joka turvaa heille laadukkaita palveluita. Lisäksi lakiin ehdotettiin säännöstä, jonka perusteella jos toimintayksikön tiloissa hoidettavana oleva tarvitsee huolenpitoa vuorokaudenajasta riippumatta, toimintayksikössä on oltava riittävästi henkilöstöä kaikkina vuorokauden aikoina. Ongelmaksi kuitenkin valiokunnan mielestä muodostui, että valtioneuvoston asetuksella olisi voitu tarkempia säännöksiä siitä, minkä verran henkilöstöä toimintayksikössä on oltava iäkästä henkilöä kohden ja mitkä kelpoisuusvaatimukset tämän henkilöstön tulee täyttää.

Asetuksenantovaltuuden ongelmat liittyivät paitsi kunnallisen itsehallinnon periaatteeseen, myös perusoikeuksiin. Valiokunta katsoi, että valtuus oli perusoikeusliitännäisyytensä vuoksi ongelmallisen avoin ja viittasi samalla perustuslain 19 §:n 3 momentin vaatimukseen siitä, että julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut laintasoisin säännöksin. (PeVL 36/2012 vp, s. 4.). Puutteet olivat säätämisyjärjestykseen vaikuttavia. Valiokunta piti tavallisen lain säätämisyjärjestyksen edellytyksenä, että toimintayksikön henkilöstön mitoituksista säädetään lailla tai asetuksenantovaltuutta täsmennetään säännöksin, joilla olennaisesti rajataan asetuksenantajan harkintavaltaa.

Nyt tarkasteltava henkilöstön mitoituksista ja koulutusvaatimuksia koskeva sääntely liittyy vastaavan tyyppiseen tilanteeseen siinä, että se kytkeytyy PL 19.3 §:ssä tarkoitettuun riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden vaatimukseen. Lisäksi kyse on kuitenkin osin voimakkaistakin perusoikeuksien rajoituksista. Perustuslakivaliokunta on lisäksi käsiteltävänä olevan asian yhteydessä erikseen edellyttänyt säännösperusteista varmistusta sille, ettei rajoitustoimenpiteitä saa käyttää henkilökunnan vähäisyyden tai muiden vastaavien taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten puuttumisen vuoksi.

Nähdäkseni valiokunnan pitäisikin harkita, tuleeko nyt käsiteltävänä olevaa lakiehdotusta vielä **täydentää joko nimenomaisella toimintayksikön henkilöstön mitoituksista koskevilla lain tasoisilla säännöksillä, tai mitoitukseseen liittyvää 46 q §:n asetuksenantovaltuutta koskevilla täsmennyksillä**, taikka kiellolla käyttää rajoitustoimenpiteitä tilanteissa, joissa ne johtuvat henkilökunnan vähäisyyden tai muiden vastaavien taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten puuttumisesta tai henkilökunnan mitoituksista. Koska viimeksi mainittu vaihtoehto saattaisi johtaa erityishuollossa olevien perusoikeuksien vaarantamiseen yksittäistapauksissa, ei tällaista vaihtoehtoa voitane kuitenkaan pitää perusteltuna. Sen vuoksi perustuslakivaliokunnan vaatimus siitä, ettei rajoitustoimenpiteisiin saa turvautua mm. henkilökunnan vähäisyyden vuoksi, tulisi toteuttaa lähtökohtaisesti henkilökunnan asianmukaista mitoituksista koskevin nimenomaisin ja täsmällisin säännöksin.

Juha Lavapuro
professori